

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka, soudce Radovana Suchánka a soudce zpravodaje Jaroslava Fenyka ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky **P. K.**, zastoupené Mgr. Vojtěchem Veverkou, advokátem se sídlem Kladno, nám. Starosty Pavla 40, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013, č.j. 25 Cdo 2981/2011-536, a rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2011, č.j. 28 Co 286, 602/2010-472, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Praze, jako účastníků řízení, a V.V., jako vedlejšího účastníka řízení, zastoupeného JUDr. Ladislavem Ščurym, advokátem se sídlem Čadca, Mierová 1725, Slovenská republika, takto:

- I. Výrokem VII. rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2011, č.j. 28 Co 286, 602/2010-472, bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na ochranu vlastnictví garantované čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Výrok VII. rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2011, č.j. 28 Co 286, 602/2010-472, se proto zrušuje.**
- III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.**
- IV. Náhrada nákladů zastoupení před Ústavním soudem se vedlejšímu účastníku nepřiznává.**

Odůvodnění:

I.

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 7. 8. 2013, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhala zrušení rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013, č.j. 25 Cdo 2981/2011-536, a rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2011, č.j. 28 Co 286, 602/2010-472, s tvrzením, že jimi bylo porušeno její právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a právo na ochranu vlastnictví ve smyslu čl. 11 Listiny.

II.

2. Ústavní soud si vyžádal spis Okresního soudu v Kladně, sp. zn. 12 C 249/2004, z něhož zjistil následující skutečnosti.

3. Stěžovatelka se svou žalobou domáhala, aby vedlejšímu účastníku, V. V., byla uložena povinnost zaplatit jí částku ve výši 111.000,- Kč, představující náhradu nákladů na její výživu ve smyslu § 448 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „občanský zákoník“), tj. částku ve výši 3.000,- Kč měsíčně za období od 21. 7. 2001 do 31. 7. 2004, a dále aby mu byla uložena povinnost hradit jí peněžitý důchod ve výši 3.000,- Kč měsíčně od 1. 8. 2004. Poukázala přitom na to, že vedlejší účastník byl pravomocně odsouzen pro trestný čin vraždy dle § 219 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v tehdy účinném znění, při němž došlo k usmrcení jejího manžela, jenž jí poskytoval výživu.

4. Žalobě stěžovatelky Okresní soud v Kladně rozsudkem pro uznání ze dne 2. 10. 2006, č.j. 12 C 249/2004-97, vyhověl, neboť vedlejší účastník nárok stěžovatelky v plném rozsahu uznal.

5. Rozhodnutí soudu prvního stupně bylo usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 17. 12. 2007, č.j. 28 Co 845/2007-159, zrušeno a věc byla soudu prvního stupně vrácena zpět k dalšímu řízení. Odvolací soud poukázal na to, že vedlejší účastník sice nárok stěžovatelky před dožádaným Okresním soudem v Čadci dne 8. 6. 2006 uznal co do důvodu a výše, tento protokol však byl podepsán pouze soudkyní, jež vedlejšího účastníka vyslechla, a soudní zapisovatelkou, nikoli však vedlejším účastníkem, což je v rozporu s § 40 odst. 2 věty druhé zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v tehdy účinném znění (dále jen „občanský soudní řád“). Právní úkon uznání nároku se tak nestal perfektním, a tudíž nebylo možno ani rozhodnout rozsudkem pro uznání.

6. Rozsudkem Okresního soudu v Kladně ze dne 30. 9. 2008, č.j. 12 C 249/2004-245, byla vedlejšímu účastníku uložena povinnost platit stěžovatelce počínaje dnem 21. 7. 2001 peněžitý důchod ve výši 1.500,- Kč měsíčně. Ve zbytku byl návrh stěžovatelky zamítnut. V odůvodnění soud prvního stupně uvedl, že nárok stěžovatelky shledal částečně důvodným, avšak s přihlédnutím k výši příjmu jejího zemřelého manžela, k jeho vyživovací povinnosti k nezletilému synovi a k tomu, že stěžovatelce je poskytován vdovský a sirotčí důchod, neshledal tento nárok důvodným v celém rozsahu. Proto soud žalobu co do částky 1.500,- Kč měsíčně zamítl.

7. Krajský soud v Praze svým usnesením ze dne 10. 4. 2009, č.j. 28 Co 154/2009-262, rozsudek soudu prvního stupně opětovně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Odvolací soud dospěl k závěru, že soud prvního stupně sice správně podřadil nárok stěžovatelky pod ustanovení § 448 odst. 1 občanského zákoníku, toto ustanovení však ve spojení s § 447 odst. 2 téhož zákona nesprávně interpretoval. Odvolací soud dále vyložil, jakým způsobem má být stanovena výše výživného, jež by byl zemřelý povinen stěžovatelce poskytovat, a soudu prvního stupně uložil, aby za účelem zjištění skutečností rozhodných pro její stanovení doplnil provedené dokazování.

8. Okresní soud v Kladně svým rozsudkem ze dne 4. 12. 2009, č.j. 12 C 249/2004-308, uložil vedlejšímu účastníku povinnost přispívat měsíčně na výživu stěžovatelky v rozhodnutí blíže specifikovanými částkami, přičemž dlužné výživné za období od 21. 7. 2001 do 30. 11. 2009 vyčíslil na částku 142.766,- Kč. Ve zbytku byla žaloba stěžovatelky zamítnuta a dále bylo rozhodnuto o tom, že žádný

z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. V odůvodnění soud prvního stupně uvedl, že se stěžovatelce nepodařilo prokázat, že by příjem jejího zemřelého manžela činil cca 11.000,- Kč měsíčně. Soud vzal naopak za prokázané, že zemřelý neodpracoval v rozhodném období alespoň 22 pracovních dnů. S přihlédnutím k této skutečnosti proto soud při stanovení průměrného výdělku zemřelého vycházel z výše minimální mzdy ve smyslu § 17 odst. 6 zákona č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku, kterou snížil o daň z příjmů a o částku, která byla stěžovatelce poskytnuta na vdovském a sirotčím důchodu.

9. Proti rozhodnutí soudu prvního stupně se odvolala stěžovatelka i vedlejší účastník. O podaných odvoláních rozhodl Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 24. 3. 2011, č.j. 28 Co 286, 602/2010-472, jímž uložil vedlejšímu účastníku povinnost uhradit stěžovatelce dlužnou náhradu nákladů na její výživu za období od 21. 7. 2001 do 31. 3. 2011 ve výši 17.468,60 Kč. Ve zbytku byla žaloba zamítnuta. Odvolací soud dále rozhodl o tom, že vedlejšímu účastníku se nepřiznává právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně. Ve vztahu k otázce náhrady nákladů odvolacího řízení soud rozhodl tak, že stěžovatelka je povinna nahradit vedlejšímu účastníku náklady odvolacího řízení ve výši 65.822,40 Kč. Odvolací soud vzal stejně jako soud prvního stupně za prokázané, že stěžovatelka v řízení neunesla důkazní břemeno stran jí tvrzeného měsíčního příjmu jejího zemřelého manžela ve výši cca 11.000,- Kč. Stejně jako soud prvního stupně dospěl též k závěru, že zemřelý neodpracoval v rozhodném období alespoň 22 dnů. Odvolací soud však na rozdíl od soudu prvního stupně nevycházel při stanovení pravděpodobného průměrného výdělku zemřelého z právními předpisy stanovené výše minimální mzdy. Odvolací soud naopak přihlédl k tomu, že zemřelý v rozhodném období odpracoval 20 dnů, tedy počet pracovních dnů, který se blížil stanovené hranici. Z tohoto důvodu mohl být dle názoru odvolacího soudu pravděpodobný průměrný výdělek zemřelého vypočten z jeho průměrné denní mzdy, která v rozhodném období činila 431,85 Kč za den práce. Tímto výpočtem dospěl odvolací soud k závěru, že pravděpodobný hrubý průměrný měsíční výdělek zemřelého mohl činit 9.392,74 Kč. Takto zjištěná částka byla odvolacím soudem následně zvýšena o valorizaci a snížena o částku, kterou by byl zemřelý povinen zaplatit na dani z příjmů. Od pravděpodobné průměrné měsíční mzdy zemřelého bylo dle názoru odvolacího soudu dále třeba odečíst částky, které by byl zemřelý povinen poskytovat na výživném svému synovi, a dále příspěvek, který by zemřelý poskytoval na výživu nezletilé dceři stěžovatelky, s níž žil ve společné domácnosti a již za svého života výživu rovněž poskytoval. Takto vypočtenou částku odvolací soud porovnal s příjmem stěžovatelky poníženém o částky, které byla stěžovatelka povinna poskytovat na výživném osobám, k nimž měla vyživovací povinnost, a o vdovský důchod (sirotčí důchod odvolací soud při rozhodování o výši náhrady nákladů na výživu stěžovatelky na rozdíl od soudu prvního stupně nezohlednil s odůvodněním, že tento příjem není příjmem stěžovatelky, ale jejího nezletilého syna). Případná kladná hodnota rozdílu mezi výše uvedeným pravděpodobným příjmem zemřelého a příjmem stěžovatelky pak dle názoru odvolacího soudu představovala výši náhrady nákladů na výživu stěžovatelky, na níž stěžovatelce vůči vedlejšímu účastníku vznikl nárok.

10. Výrok o náhradě nákladů před soudem prvního stupně odvolací soud odůvodnil odkazem na § 150 občanského soudního řádu, když odvolací soud shledal v okolnostech případu důvody hodné zvláštního zřetele pro nepřiznání náhrady nákladů řízení vedlejšímu účastníkovi. Ve vztahu k nákladům odvolacího řízení však již důvody hodné zvláštního zřetele pro aplikaci ustanovení § 150 občanského soudního řádu

odvolací soud neshledal, což odůvodnil tím, že stěžovatelce „se posouzení její věci soudem dostalo již v předchozím řízení“.

11. Dovolání stěžovatelky bylo rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013, č.j. 25 Cdo 2981/2011-536, v části, v níž směřovalo proti výrokům I. a III. rozsudku odvolacího soudu, zamítnuto, a ve zbývající části odmítnuto. Dále bylo rozhodnuto o tom, že vedlejší účastník nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení. V odůvodnění dovolací soud uvedl, že odvolací soud při svém rozhodování vycházel ze skutkových zjištění, která měla oporu v provedeném dokazování. Pochybení dovolací soud neshledal ani v právním posouzení zjištěných skutečností, když toto posouzení dle jeho názoru vycházelo plně z právních názorů již dříve vyslovených v judikatuře dovolacího soudu. Rozhodnutí o náhradě nákladů dovolacího řízení bylo odůvodněno poukazem na povahu uplatněného nároku a okolnosti případu, pro něž dovolací soud přistoupil k aplikaci ustanovení § 150 občanského soudního řádu.

III.

12. Posledně uvedené rozhodnutí odvolacího soudu a rozhodnutí soudu dovolacího stěžovatelka napadla ústavní stížností. V ní namítala, že soudy ve věci rozhodovaly zcela mechanicky, když vypočítaly výživné pro stěžovatelku z prokázaných příjmů jejích a jejího manžela za konkrétní období. Tento přístup je však dle názoru stěžovatelky v rozporu s principem obecné spravedlnosti, neboť neumožňuje, aby byl zohledněn nejen výdělek jejího zemřelého manžela, ale též skutečnost, že tento žil se stěžovatelkou ve společné domácnosti, na jejímž chodu se podílel osobní prací, péčí o děti atd. Stěžovatelka označila za nespravedlivé též to, že soudy přihlížely při stanovení výše náhrady nákladů na její výživu též k jejím příjmům. Soudy tak učinily, přestože je dle názoru stěžovatelky zřejmé, že pokud by její manžel nebyl zavražděn, byl by vývoj jejích příjmů úplně jiný, neboť za nastalé situace stěžovatelka musela sama zvýšeným pracovním úsilím zabezpečit sebe a své děti. Odvolací soud pochybil dle názoru stěžovatelky též v tom, že sám provedl poměrně rozsáhlé dokazování (namísto aby věc za tímto účelem znovu vrátil soudu prvního stupně) a následně ve věci vydal konečné rozhodnutí. Proti tomuto rozhodnutí se však stěžovatelka nemohla bránit řádnými opravnými prostředky, jejichž prostřednictvím by se mohla vyjádřit k právnímu názoru odvolacího soudu, k němuž tento na základě jím provedených důkazů dospěl. Tím byla dle názoru stěžovatelky porušena zásada dvojinstančnosti soudního řízení.

13. Stěžovatelka brojila též proti výroku odvolacího soudu, kterým jí byla uložena povinnost nahradit vedlejšímu účastníku náklady odvolacího řízení ve výši 65.822,40 Kč. Toto rozhodnutí stěžovatelka označila za odporující spravedlnosti. Poukázala přitom na to, že se v řízení po vedlejšímu účastníku domáhala náhrady nákladů na svou výživu, kterou jí zaopatřoval její manžel, jenž byl vedlejšímu účastníkem zavražděn. Nyní je však na základě rozhodnutí odvolacího soudu povinna nahradit vedlejšímu účastníku na nákladech řízení více, než jemu bylo uloženo uhradit na její výživu za období asi deseti let. S přihlédnutím k uvedenému tak měl odvolací soud při rozhodování o náhradě nákladů řízení postupovat dle § 150 občanského soudního řádu. V této souvislosti stěžovatelka odmítla odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu, který uvedl, že aplikace ustanovení § 150 občanského soudního řádu ve vztahu k otázce náhrady nákladů odvolacího řízení již nebyla na místě, neboť

posouzení věci se stěžovatelce dostalo již v předchozím řízení. Dle názoru stěžovatelky je v této souvislosti třeba upozornit na to, že proti rozhodnutí soudu prvního stupně se odvolal též vedlejší účastník. Předmětné náklady by tak vznikly bez ohledu na postoj stěžovatelky. Odůvodnění odvolacího soudu však stěžovatelka označila za nepřiléhavé zejména s přihlédnutím k tomu, že odvolací soud rozhodl ve věci jinak než soud prvního stupně, úspěšnost stěžovatelky v předchozím řízení byla podstatně vyšší a podle toho bylo rozhodováno i o nákladech řízení. Dle názoru stěžovatelky tedy není zřejmé, jaké posouzení měl odvolací soud na mysli, když názor soudu, že její žaloba má být z převážné části zamítnuta, se stěžovatelka dozvěděla až z napadeného rozhodnutí.

IV.

14. K posouzení důvodnosti ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení.

15. Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 14. 2. 2014 uvedl, že stěžovatelka se svou ústavní stížností domáhá, aby s ohledem na princip obecné spravedlnosti bylo vedlejšímu účastníku uloženo platit jí vyšší částku. Sama stěžovatelka však dle názoru dovolacího soudu uznává, že v řízení, které trvalo řadu let, podmínky pro to neprokázala. S přihlédnutím k uvedenému dovolací soud navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

16. Krajský soud v Praze ve svém vyjádření ze dne 14. 2. 2014 odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí, v němž se podle svého názoru vypořádal se všemi rozhodnými námitkami účastníků. Ve vztahu k námitce stěžovatelky, že došlo k porušení zásady dvojinstančnosti řízení, uvedl, že je sice pravdou, že v řízení provedl rozsáhlé dokazování novými důkazy, avšak stalo se tak pouze ve vztahu k dílčí skutečnosti (poměrům stěžovatelky a příjmům jejího zemřelého manžela) a zcela v souladu s ustanovením § 213 odst. 4 občanského soudního řádu. Řádně odůvodněn byl dle názoru odvolacího soudu i výrok o náhradě nákladů řízení.

17. Vedlejší účastník ve svém vyjádření ze dne 28. 8. 2014 vyjádřil přesvědčení, že ústavní stížností napadeným rozhodnutím odvolacího soudu nebylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces, když odvolací soud dle názoru vedlejšího účastníka velmi precizním způsobem stanovil výši náhrady nákladů na výživu pozůstalé stěžovatelky a své rozhodnutí řádně odůvodnil. Ve vztahu k námitce stěžovatelky, že odvolací soud porušil zásadu dvojinstančnosti řízení, uvedl, že odvolací soud postupoval zcela v souladu s ustanovením § 220 občanského soudního řádu, jakož i s usnesením Ústavního soudu ze dne 2. 3. 1999, sp. zn. III. ÚS 415/98. K námitce stěžovatelky, že mu neměla být s ohledem na důvody hodné zvláštního zřetele přiznána náhrada nákladů odvolacího řízení, uvedl, že odvolací soud řádně zdůvodnil, z jakého důvodu mu náhradu nákladů přiznal. I v této části je tak rozhodnutí odvolacího soudu dle názoru vedlejšího účastníka přezkoumatelné. O porušení práva na spravedlivý proces proto v této souvislosti hovořit nelze. Závěrem svého vyjádření vedlejší účastník poukázal na okolnosti, za nichž došlo k úmrtí manžela stěžovatelky. Ústavnímu soudu pak navrhl, aby ústavní stížnost byla jako zjevně neopodstatněná, příp. opožděná odmítnuta. Vedlejší účastník Ústavnímu soudu navrhl také to, aby mu byla přiznána náhrada nákladů ve smyslu § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

18. Na výše uvedená vyjádření stěžovatelka reagovala svými replikami ze dne 16. 9. 2014 a 14. 10. 2014. V nich zrekapitulovala průběh řízení, které vyústilo ve vydání ústavní stížností napadených rozhodnutí. V této souvislosti poukázala na to, že rozhodnutí napadená ústavní stížností pro ni byla nepředvídatelná. Tato rozhodnutí dále označila za rozporná s principy spravedlnosti a dobrými mravy. Dle názoru stěžovatelky je navíc zřejmé, že nejednotností názorů a zdlouhavým sporem, kdy opakovaně docházelo k rušení a změnám předchozích rozhodnutí, byla porušena právní jistota stěžovatelky. Ve vztahu k tvrzení vedlejšího účastníka, že rozhodnutí dovolacího soudu bylo právnímu zástupci stěžovatelky doručeno dne 6. 6. 2013 a ústavní stížnost, která byla podána až dne 7. 8. 2013, je proto třeba považovat za opožděnou, uvedla, že tato informace není pravdivá, když rozhodnutí dovolacího soudu bylo právnímu zástupci stěžovatelky doručeno dne 19. 6. 2013.

V.

19. Ústavní soud dospěl po prostudování ústavní stížnosti, jí napadených rozhodnutí, vyžádaného spisového materiálu a vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení k závěru, že ústavní stížnost je v části, v níž směřuje proti výroku VII. rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2011, č.j. 28 Co 286, 602/2010-472, jímž byla stěžovatelce uložena povinnost nahradit vedlejšímu účastníku na náhradě nákladů odvolacího řízení částku ve výši 65.822,40 Kč, důvodná.

20. Ústavní soud se ve své judikatuře otázkou náhrady nákladů řízení a její reflexí z hlediska zachování práva na spravedlivý proces opakovaně zabýval. Přitom na jedné straně vyslovil názor, že rozhodování o nákladech soudního řízení je integrální součástí soudního řízení jako celku (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 653/03 ze dne 12. 5. 2004, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 33, nález č. 69, str. 189 a násl.), a proto i na tuto část řízení dopadají postuláty spravedlivého procesu. Na straně druhé však Ústavní soud podotýká, že problematika nákladů řízení zpravidla nebude předmětem ústavní ochrany, neboť samotný spor o náhradu nákladů řízení, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, nedosahuje intenzity zakládající porušení základních práv a svobod. Otázka náhrady nákladů řízení by mohla nabýt ústavněprávní dimenzi toliko v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení, což by mohlo v dané věci nastat pouze za situace, kdy by v procesu interpretace a aplikace příslušných ustanovení občanského soudního řádu ze strany soudů byl obsažen prvek svévole, libovůle nebo extrémní rozpor s principy spravedlnosti, a to např. v důsledku nerespektování jednoznačné kogentní normy, v důsledku přepjatého formalizmu nebo tehdy, jestliže by příslušné závěry soudu nebyly odůvodněny vůbec či zcela nedostatečně (srov. např. nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek č. 15, nález č. 98, str. 17 a násl., nebo nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 444/01 ze dne 30. 10. 2001 publikován tamtéž, svazek č. 24, nález č. 163, str. 183 a násl.).

21. V nyní posuzovaném případě bylo o otázce náhrady nákladů řízení rozhodováno odvolacím soudem, který dospěl k závěru, že vedlejší účastník, přestože byl ve sporu úspěšný, nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně, neboť jsou zde důvody hodné zvláštního zřetele ve smyslu § 150 občanského soudního řádu. Tyto důvody odvolací soud spatřoval v okolnostech případu. Odvolací

soud dle svých slov nemohl přehlédnout, že vedlejší účastník se dopustil vůči manželu stěžovatelky zavrženíhodného jednání, které vyústilo v jeho úmrtí a bylo trestním soudem kvalifikováno jako vražda. V důsledku tohoto činu se stěžovatelka dle názoru odvolacího soudu ocitla v situaci, kdy nejenže přišla o „živitele“, ale zejména o životního partnera a zůstala sama s jeho nezletilým synem. Při zahájení řízení, když právo na náhradu nákladů na výživu pozůstalé manželky měla, navíc dle názoru odvolacího soudu nemohla vědět, z jakých příjmů zemřelého manžela bude vycházeno a že v řízení bude v převážném rozsahu neúspěšná.

22. Ve vztahu k náhradě nákladů odvolacího řízení však již důvody hodné zvláštního zřetele, pro něž by bylo možno nepřiznat převážně úspěšnému vedlejšímu účastníkovi náhradu nákladů řízení, odvolací soud neshledal a rozhodl, že stěžovatelka je povinna nahradit vedlejšímu účastníkovi náklady odvolacího řízení ve výši 65.822,40 Kč. Tento svůj závěr odvolací soud odůvodnil pouze tak, že „v odvolacím řízení již použití § 150 o. s. ř. nebylo namístě, neboť žalobkyni se posouzení její věci soudem dostalo již v předchozím řízení.“

23. Jak plyne ze shora uvedeného, odvolací soud v nyní posuzované věci zvažoval při rozhodování o náhradě nákladů soudního řízení aplikaci ustanovení § 150 občanského soudního řádu, přičemž toto ustanovení též ve vztahu k náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně aplikoval. Ústavní soud opakovaně judikoval, že § 150 občanského soudního řádu nelze považovat za ustanovení, které by zakládalo zcela volnou diskreci soudu ve smyslu libovůle, nýbrž jde o ustanovení, podle něhož je soud povinen zkoumat, zda ve věci neexistují zvláštní okolnosti, k nimž je třeba při stanovení povinnosti k náhradě nákladů řízení přihlídnout. Ustanovení § 150 občanského soudního řádu proto nelze vykládat tak, že i přes existenci takových okolností je možné náhradu nákladů přiznat [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 350/04 ze dne 15. 9. 2004 (N 130/34 SbNU 317)]. Úvaha soudu o tom, zda se jedná o výjimečný případ a zda jsou tu důvody hodné zvláštního zřetele, pak musí vycházet z posouzení všech okolností konkrétní věci. Přitom je nezbytné, aby soud své rozhodnutí řádně a přesvědčivě odůvodnil. V postupu, který není odpovídajícím způsobem vysvětlen, lze dle názoru Ústavního soudu spatřovat jisté prvky libovůle a nahodilosti; pouhý formální odkaz na příslušné ustanovení zákona bez objasnění závěru, ke kterému soud dospěl, není ve smyslu ustanovení § 157 odst. 2 občanského soudního řádu (a tedy i ve smyslu práva na spravedlivý proces) dostačující [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 454/04 ze dne 15. 2. 2005 (N 29/36 SbNU 337) nebo nález sp. zn. III. ÚS 727/2000 ze dne 17. 5. 2001 (N 75/22 SbNU 145)].

24. Ústavní soud je toho názoru, že zvažoval-li odvolací soud aplikaci ustanovení § 150 občanského soudního řádu, bylo v souladu s výše uvedeným jeho povinností svůj závěr řádně odůvodnit. Této své povinnosti však odvolací soud dostal pouze ve vztahu k závěru o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně, kdy odvolací soud přesvědčivým způsobem uvedl, v čem spatřuje důvody hodné zvláštního zřetele, pro něž je možné nepřiznat náhradu nákladů jinak úspěšnému účastníkovi řízení a naopak je možné po něm spravedlivě požadovat, aby tyto náklady nesl ze svého.

25. Závěr odvolacího soudu, že aplikace ustanovení § 150 občanského soudního řádu již není na místě, jde-li o náhradu nákladů řízení před soudem odvolacím, však z pohledu Ústavního soudu přesvědčivě odůvodněn nebyl. Odvolací soud toliko uvedl, že aplikace tohoto ustanovení již nepřichází do úvahy, neboť stěžovatelce se posouzení

její věci dostalo již v předchozím řízení. Ústavnímu soudu přitom není zřejmé, jaké „posouzení“ měl odvolací soud na mysli, když otázka, jakým způsobem má být určena výše náhrady nákladů na výživu pozůstalé stěžovatelky, byla soudem prvního stupně posouzena zcela odlišně. Soud prvního stupně totiž výši nároku stěžovatelky vypočetl zcela jiným způsobem než soud odvolací (srov. odst. 8 a 9), přičemž ohledně této výše dospěl též k jinému závěru, když stěžovatelce přiznal právo na úhradu dlužného příspěvku za období od 21. 7. 2001 do 30. 11. 2009 ve výši 142.766,- Kč, zatímco soud odvolací stěžovatelce za období o šestnáct měsíců delší přiznal náhradu nákladů na její výživu pouze ve výši 17.468,60 Kč.

26. Ze způsobu, jakým odvolacím soud odůvodnil své rozhodnutí o náhradě nákladů odvolacího řízení, se dle názoru Ústavního soudu nadto podává, že uložením povinnosti k náhradě nákladů za tuto část řízení byla stěžovatelka odvolacím soudem „potrestána“ za to, že využila zákonem stanovené možnosti napadnout rozhodnutí soudu prvního stupně řádným opravným prostředkem. Z hlediska práva na spravedlivý proces však není únosný stav, kdy je bez dalšího zdůvodnění opřeného o konkrétní okolnosti daného případu dáváno stěžovatelce k tíži, že se rozhodla využít svých práv zaručených jí ústavním pořádkem a příslušnými procesními předpisy a uplatnit své námitky proti způsobu, jakým soud prvního stupně určil výši příspěvku, který jí má dle § 448 občanského zákoníku náležet, navíc v situaci, kdy též soud odvolací tento způsob shledal nesprávným a přistoupil proto ke změně napadeného rozhodnutí.

27. Ústavní soud na tomto místě považuje za vhodné zdůraznit též skutečnost, že jednáním stěžovatelky, kdy tato se rozhodla brojit proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvoláním, navíc v nyní posuzovaném případě nedošlo k navýšení nákladů vedlejšího účastníka, když odvolání bylo podáno oběma účastníky. Náklady odvolacího řízení by tak vedlejšímu účastníku vznikly bez ohledu na to, zda odvolání podala též stěžovatelka či nikoli.

28. Odvolací soud měl dle názoru Ústavního soudu při rozhodování o povinnosti k náhradě nákladů řízení zvážit též to, zda vůbec bylo v možnostech stěžovatelky, jež byla v průběhu řízení soudy opakovaně utvrzována v tom, že její nárok je důvodný, správně vypočítat výši náhrady, na niž jí skutečně vznikl nárok, jestliže i soudům trvalo téměř 7 let, než ve věci (po opakovaném vrácení věci soudu prvního stupně) s konečnou platností rozhodly, a zda aplikace ustanovení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu není s ohledem na povahu sporu a průběh předmětného řízení v extrémním rozporu s principy spravedlnosti.

29. Ve zbývající části, tj. v části, v níž ústavní stížnost směřuje proti výrokům I. až VI. rozsudku Krajského soudu v Praze dne 24. 3. 2011, č.j. 28 Co 286, 602/2010-472, a rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013, č.j. 25 Cdo 2981/2011-536, Ústavní soud posoudil ústavní stížnost jako návrh zjevně neopodstatněný ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

30. Ústavní soud předně nemohl přisvědčit těm námitkám stěžovatelky, jimiž tato brojila proti způsobu určení výše náhrady nákladů na její výživu, jíž se po vedlejším účastníku s odkazem na ustanovení § 448 občanského zákoníku domáhala.

31. Podle ustanovení § 448 odst. 1 občanského zákoníku platilo, že při usmrcení byly peněžitým důchodem hrazeny náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý

výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat. Náhrada nákladů na výživu náležela pozůstalým, pokud tyto náklady nebyly hrazeny dávkami důchodového zabezpečení poskytovanými z téhož důvodu.

32. Ustanovením § 448 odst. 2 občanského zákoníku bylo dále stanoveno, že při výpočtu náhrady bylo nutno vycházet z průměrného výdělku zemřelého; náhrada nákladů na výživu všech pozůstalých však nesměla úhrnem převýšit částku, do které by zemřelému náležela náhrada za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 447 odst. 2.

33. Z výše uvedeného znění zákona je zřejmé, že občanský zákoník výslovně nestanovil postup, jakým má být určena výše náhrady nákladů na výživu pozůstalé osoby ve smyslu § 448 občanského zákoníku. Bylo proto nezbytné, aby soudy, které o nároku pozůstalých osob rozhodovaly, předmětné ustanovení interpretovaly a vytvořily pravidla, podle nichž je třeba při stanovení výše nároku postupovat, což také učinily (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 2. 1968, sp. zn. 3 Cz 3/1968, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS, sv. č. 9, roč. 1968, str. 513 a násl., rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1161/2000, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS, sv. č. 9 – 10, roč. 22, str. 642 a násl., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2005, sp. zn. 25 Cdo 708/2004 a další). Ústavní soud dospěl k závěru, že rovněž v nyní souzené věci odvolací soud stanovil výši, v níž stěžovatelce náleží náhrada dle § 448 občanského zákoníku, ve shodě s ustálenou soudní judikaturou, přičemž své rozhodnutí též podrobně odůvodnil. Tentýž závěr Ústavní soud učinil, jde-li o ústavní stížností napadené rozhodnutí dovolacího soudu. Ústavní soud je naopak nucen konstatovat, že námitky stěžovatelky se pohybují plně v rovině podústavního práva. Míří toliko k tomu, aby Ústavní soud zaujal jiný právní názor, než k jakému dospěly soudy, tedy aby přehodnotil způsob, jakým má být vypočtena výše předmětného nároku. To však Ústavnímu soudu nepřísluší. Ústavní soud má za to, že stěžovatelkou zpochybněný výklad občanského zákoníku není příkladem svévole ani není v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (ve smyslu judikatury Ústavního soudu). Proto zde není důvod k jeho zásahu ve smyslu vyslovení protiústavnosti stěžovatelkou zpochybněného právního závěru. Není totiž úkolem Ústavního soudu rozvíjet výklad občanského práva, ani posuzovat, zda daný výklad je nejlepším možným. To je naopak úkolem Nejvyššího soudu. S přihlédnutím k uvedenému je Ústavní soud toho názoru, že k žádnému porušení základních práv stěžovatelky při stanovení výše náhrady dle § 448 občanského zákoníku nedošlo.

34. Důvodnou Ústavní soud neshledal konečně ani námitku, již stěžovatelka brojila proti tomu, že odvolací soud sám provedl (z pohledu stěžovatelky) dosti rozsáhlé dokazování, namísto aby věc za účelem jeho doplnění znovu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení, v důsledku čehož mělo dle názoru stěžovatelky dojít k porušení zásady „dvojinstančnosti“ soudního řízení. Ústavní soud má předně za to, že s touto námitkou, jež stěžovatelka rovněž uplatnila v podaném dovolání, se již dostatečně vypořádal dovolací soud. Ten v této souvislosti žádné pochybení neshledal. Ke stejnému závěru dospěl po prostudování příslušného spisového materiálu též Ústavní soud, který v podrobnostech odkazuje na odůvodnění rozhodnutí dovolacího soudu.

35. Ze všech shora uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že výrokem VII. rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2011, č.j. 28 Co 286, 602/2010-472, bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na ochranu vlastnictví garantované čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu v této části ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí odvolacího soudu v této části podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Zároveň však, s přihlédnutím k principu minimalizace zásahů do činnosti ostatních orgánů veřejné moci, nepřistoupil ke zrušení napadeného rozsudku Nejvyššího soudu, neboť ten se, v souladu s ustálenou judikaturou a ustanovením § 237 občanského soudu řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2012, touto částí dovolání pro nepřipustnost vůbec nezabýval, a zachování právní moci jeho rozhodnutí za současného zrušení předmětného nákladového výroku napadeného rozhodnutí odvolacího soudu nevyvolá dle názoru Ústavního soudu mezi účastníky nepřiměřenou právní nejistotu.

36. Ve zbývajících částech Ústavní soud návrh stěžovatelky jako zjevně neopodstatněný ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl.

37. Ústavní soud nevyhověl návrhu vedlejšího účastníka, aby mu byla přiznána náhrada nákladů zastoupení ve smyslu § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. To proto, že z dikce předmětného ustanovení § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je zřejmé, že právo domáhat se jeho prostřednictvím náhrady nákladů právního zastoupení přísluší pouze stěžovateli, nikoli vedlejšímu účastníku. Ústavní soud ve věci neshledal ani okolnosti, pro něž by vedlejšímu účastníkovi bylo možno přiznat náhradu nákladů řízení podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu. V této souvislosti Ústavní soud připomíná, že náklady řízení před Ústavním soudem si hradí každý účastník nebo vedlejší účastník řízení zásadně sám (§ 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), přičemž výjimky z tohoto pravidla je třeba aplikovat restriktivně [srov. např. nález ze dne 17. února 1999 sp. zn. II. ÚS 53/97 (N 26/13 SbNU 195) nebo nález ze dne 21. června 2011 sp. zn. I. ÚS 562/11 (N 120/61 SbNU 741)]. Důvody pro přiznání náhrady nákladů vedlejšímu účastníku v nyní posuzovaném případě Ústavní soud neshledal, když se nadto neztotožnil ani s jeho návrhem na odmítnutí ústavní stížnosti jako návrhu opožděného (když rozhodnutí odvolacího soudu bylo právnímu zástupci stěžovatelky doručeno až dne 19. 6. 2013, což si Ústavní soud ověřil z vyžádaného spisového materiálu, nikoli již dne 6. 6. 2013, jak ve svém vyjádření nesprávně uvedl vedlejší účastník), příp. zjevně neopodstatněného, ale naopak dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla stěžovatelkou podána v zákonem stanovené lhůtě a zčásti důvodně.

Poučení: Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 30. října 2014

Jiří Zemánek
předseda II. senátu Ústavního soudu